

Мова як мистецтво вираження у філософії Б. Кроче / Свінціцька О. І. // Філософська антропологія: Культура. Раціональність. Комунікація: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 квітня 2009 року / [під наук. редакцією д.філос.н., проф. Р.О. Додонова, к.філос.н., доц. П.Г. Давидова]. – Донецьк: ДонІЗТ, 2009. – С. 134-137. (4 с., 0, 2д.а.) (матеріали конференції)

Свінціцька О.І. – аспірант
кафедри філософії Житомирського
державного університету імені
Івана Франка

МОВА ЯК МИСТЕЦТВО ВИРАЖЕННЯ У ФІЛОСОФІЇ Б. КРОЧЕ

Зміна культурних орієнтацій на межі тисячоліть – перехід до «візуальної культури» (В.Дж.Т.Мітчелл) – вимагає переосмислення вітчизняною філософською думкою ключових питань буття людської цивілізації, до яких відносяться і взаємодія свідомості та мови.

У річище такого інтересу пропонуємо залучити до аналізу спадщину Б. Кроче. Мета розвідки – проаналізувати його вчення про естетичні засади мови як «мистецтва вираження».

До сьогодні у ній виявляли лише окремі різні ідеї, що найчастіше пов'язувались з розвитком естетичної теорії (Ю. Сабадаш), тотожністю специфіки філософії та історії (Б. Лопухов), проблемою безпосереднього пізнання (А. Малінкін), інтуїцією (Л. Левчук). Однак, не привертала значного інтересу його праця раннього періоду творчості «Естетика як наука про вираження і як загальна лінгвістика», яка допомагає, на нашу думку, досягнути унікальності спадщини філософа. Адже у іншому разі, сприймаючи його винятково як творця оригінальної концепції інтуїції та естетики, ми залишаємо поза увагою концепцію мови як мистецтва вираження, яка, безперечно, нерозривно пов'язана зі його вченням про інтуїцію.

Перш за все зауважимо, що Б. Кроче у названій праці протиставляє інтуїтивне пізнання, яке створюється фантазією і формує пізнавальні образи, логіко-дискурсивному, яке в свою чергу створюється інтелектом і формує поняття чи судження.

Мистецтво, на погляд філософа, є найвищою формою інтуїтивного пізнання. І будь-яка справжня інтуїція тотожна своєму вираженню та є мовою у широкому розумінні слова. Тому естетичним фактом для Б. Кроче є лише форма об'єкта пізнання. У будь-якому завершеному творі мистецтва, на думку філософа, усі різновиди проблем, які були у свідомості творця, перетворюються на одну естетичну проблему та отримують суто художнє вирішення. Отже, мислитель ототожнював

мистецтво та мову, а, отже, розглядав творчі процеси вираження суб'єкта в мові та мистецтві як тотожні. Філософія мови та філософія мистецтва одне і теж, зазначив Б. Кроче [1, с. 160], оскільки лінгвістика предметом вивчення має вираження думок чи станів, що в свою чергу є фактом й естетики. До того ж й інші проблеми лінгвістики проникають у естетичну проблематику. Відтак, можна звести філософські питання лінгвістики до їх естетичного формулювання.

У даній праці можна знайти ще кілька цікавих аргументів щодо мови як мистецтва вираження. Перший полягає у тому, що в процесі творення нових слів людиною зазвичай трансформуються відомі слова, видозмінюється їх суть, а це – ознака творчої діяльності. Поряд з цим Б. Кроче не заперечує, що людина у творчості як матеріал використовує враження, які містяться у її досвіді і відносяться до сфери мови. Другий же заперечує існування так званих фонетичних законів, бо насправді існують, за Б. Кроче, лише закони смаку та поєднання – естетичні закони.

Філософ виступає проти мови-моделі («завмерлих форм»), оскільки мова – процес безперервної творчості. До того ж, раніше отримане словесне вираження, повторюється лише як відтворення чогось раніше створеного, а будь-яке нове людське враження вносить неперервні зміни звуків і значень або нові вираження. Звідси, пошук мови-моделі означає пошук нерухомості руху. Крім того, слід враховувати: кожен говорить відповідно до тих «відгуків душі», які речі пробуджують у нього, своїх вражень. Звідси можна зробити висновок, що Б. Кроче визнає лише мовлення, тобто використання мови мовцем, до того ж суто індивідуальний аспект мовленнєвої діяльності – творчість, яка здійснюється в свідомості («дусі») індивіда і має суб'єктивний характер.

Сутність мистецтва вираження (мови) мислитель вбачає в породження символів [1, с. 39], які не мають подвійної сутності та є ідеальними об'єктами. Абсурдна проблема, на думку філософа, – виділення частин мови, художніх та літературних родів, оскільки це призводить до помилкового поділу мов на оформлені і безформені, залежно від наявності дієслова.

Також Б. Кроче стверджував, що мова немає ніякої реальності за межами окремих речень та їх рядів, незалежно від того, чи вони дійсно висловлені чи написані окремими народами у визначені періоди часу. Тобто, за межами творів мистецтва, завдяки яким вони отримують конкретне існування. При цьому абсолютно ніякого значення філософ не надає обсягу твору, його усній чи писемній формі появи та використання.

Філософ акцентує увагу на неважливості нормативної граматики (її призначення – встановити правила, щоб добре розмовляти), оскільки вона є технікою лінгвістичного вираження або теоретичного факту. Жодне слово мови, за Б. Кроче, не є «відповідником поняття», оскільки йому властива зміна форм, тому якість вираження не залежить від сутності

поняття. Слово не має істинної суті, оскільки творець поняття щоразу надає істинний смисл словам у контексті інших слів, тощо.

Відтак, за допомогою інтуїції людина осягає речі, пізнає Всесвіт, а за допомогою мовлення вносить зміни, тобто творить його. Але у будь-якому разі, на думку Б. Кроче, мова є основою мовлення.

Що ж стосується розрізнення зовнішніх та внутрішніх наслідків мистецтва вираження у контексті мова-мистецтво, то мислитель стверджує: твір мистецтва, а, отже, і мова теж завжди внутрішні [1, с. 57]. Це є ще одним свідченням того, що філософ розрізняв поняття мова та мовлення.

Також філософ звертає увагу на те, що вираження або зміст репрезентації змінюються з часом, оскільки кожний окремих зріз змісту суцього відмінний від іншого, і пояснюється це тим, що ніщо в житті не повторюється.

Б. Кроче виступає проти цінності перекладу твору мистецтва. Свою позицію він пояснює неможливістю звести те, що вже отримало свою естетичну форму до іншої теж естетичної форми [1, с. 77]. Будь-який переклад, на думку філософа, або ослаблює і псує, або створює нове вираження змісту суцього, змішуючи його з особистими враженнями перекладача. У першому випадку вираження уже не буде вираженням в прямому (первинному) значенні слова, а у другому – матимемо два вираження, які наділені різними змістами. Дослівні переклади Б. Кроче пропонує розглядати лише як коментар до оригіналу. Поряд з цим філософ не відкидає можливості відносного перекладу, тобто створення більш-менш подібних чи близьких виражень змісту. Такі переклади можливі, наприклад, у мовах, які мають сімейно-лінгвістичну спорідненість.

Заслужують на увагу, на нашу думку, і погляди Б. Кроче про знакову фіксацію думки чи експресії. Її мислитель вважає таким фізичними фактами, який безпосередньо визначає враження і відповідає естетичному вираженню, та є лише «вказівками» на те, що потрібно зробити, щоб в результаті отримати такі ж фізичні факти. Ряд графічних знаків філософ вважає тільки допоміжним засобом, який має за мету пригадати рухи, які ми повинні виконати голосовим апаратом для отримання певних звуків.

Отже, розглянута нами теорія мови як мистецтва вираження належить до першого періоду творчості Б. Кроче, коли він, власне, не переймався проблемами мови. Суть концепції мислителя зводиться до наступного: мистецтво та мова – тотожні творчі процеси вираження суб'єкта в мові та мистецтві; усі філософські питання лінгвістики зводяться до естетичного формулювання; мови-моделі («завмерлих форм») немає, бо мова є процесом безперервної творчості; переклади можливі лише у мовах, які мають сімейно-лінгвістичну спорідненість; графічних знаків – допоміжні засоби для отримання певних звуків.

Порушені нами питання передбачають в перспективі аналіз ідеї про творчий характер мовних актів, яка презентує другий період творчості філософа. Оскільки згадані ідеї мали значний вплив на утворення та розвиток ідеалістичної школи в філології (К. Фосслер, Л. Шпітцер та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и как общая лингвистика.— М.: Интрада, 2000.— 160 с.

ВІДОМОСТІ ПРО УЧАСНИКА

Прізвище, ім'я, по батькові: Свінціцька Олена Іванівна

Місце навчання: аспірантура кафедра філософії, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Службова адреса: 1008 м.Житомир, вул. В.Бердичівська, 40

Домашня адреса: 1009, м.Житомир, м-н Польовий,12, кв.13.

Контактний телефон: (8-096) 778-97-31

E-mail: lenchuk-neo@ukr.net

Назва доповіді: “Мова як мистецтво вираження у філософії Б. Кроче ”